

Klíčové momenty vývoja a súčasná podoba medzinárodného morského práva

Key Moments of Development and Present Face of International Law of the Sea

Juraj Jankuv

Abstract: *International law of the sea can be defined as a body of law governing regime of the seas and regulating relations between subjects of international law in connection with their activities on the seas and oceans in the world. The aim of this study is to identify the key moments of the development of international law of the sea, the most relevant features of the existing arrangement which is mainly based on the United Nations Convention on the Law of the Sea (1982), and institutional support of application of international law of the sea.*

Key Words: *International Public Law; International Law of the Sea; United Nations Convention on the Law of the Sea; International Maritime Organization.*

Abstrakt: *Medzinárodné morské právo je možné definovať ako súhrn právnych noriem upravujúcich režim morských vôd a regulujúcich vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva v súvislosti s ich činnosťou na svetových moriach a oceánoch. Cieľom tejto štúdie je identifikovať kľúčové momenty vývoja medzinárodného morského práva, najpodstatnejšie črty jeho súčasnej úpravy, ktorá vychádza najmä z Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982), a inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva.*

Klíúčové slová: *Medzinárodné právo verejné; medzinárodné morské právo; Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve; Medzinárodná námorná organizácia.*

Úvod

Medzinárodné morské právo je možné definovať ako súhrn právnych noriem upravujúcich režim morských vôd a regulujúcich vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva v súvislosti s ich činnosťou na svetových moriach a oceánoch. Z rámca medzinárodného morského práva ako súčasť

medzinárodného verejného práva je potrebné vyčleniť problematiku prepravy tovaru a osôb na mori a práv a povinností s tým spojených. Uvedená problematika je spravidla regulovaná najmä vnútroštátnym námorným právom obchodným jednotlivých štátov, respektíve medzinárodnými zmluvnými pravidlami, ktoré svojím obsahom spadajú do oblasti medzinárodného práva súkromného. Pojem *more* medzinárodné právo v zmysle existujúcich názorov vedy definuje ako *súvislé slané vody navzájom spojené na zemskom povrchu*. Do tohto pojmu teda nepatria vnútrozemské slané vody, ako sú Kaspické more či Mŕtve more.

Cieľom predloženej štúdie je identifikovať kľúčové momenty vývoja medzinárodného morského práva, najpodstatnejšie črty jeho súčasnej úpravy, ktorá vychádza najmä z Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982), a inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva.

Kľúčové momenty vývoja medzinárodného morského práva

Správy o existencii námorných obchodných plavieb sú známe už od obdobia staroveku. Najstaršie archeologicky potvrdené sú námorné plavby Egyptanov do priestoru súčasného Libanonu v 4. tisícročí pred n. l. Podľa niektorých názorov vedy bola plavba po šírych moriach od staroveku až do prvej polovice stredoveku pokladaná za slobodnú pre všetky štáty, pričom more sa považovalo za spoločné pre celé ľudstvo a nemohlo byť ovládnuté žiadnym štátom.¹ V uvedenom období však ešte zrejme nevznikli relevantné univerzálne obyčajové pravidlá. Je však pravdepodobné, že v danom období mohli v oblasti úpravy slobody plavby existovať obyčaje partikulárneho charakteru. Túto skutočnosť však nie je možné vierohodne doložiť. Z existujúcich prameňov je zreteľné iba to, že do 15. storočia bola námorná plavba regulovaná najmä vnútroštátnymi kódexmi. Išlo o východorímsky *Codex Iustiniani – Justinianov kódex* z roku 529, stredomorskú kodifikáciu *Lex Rhodia* zo 7. storočia, katalánsko-francúzske *Consolato del mare* z konca 13. storočia a začiatku 14. storočia, severoeurópsku, v Dánsku spísanú *Zbierku z Wisby* (1505) či francúzske *Rolles d'Oleron – Olerónske zvitky* z 12. storočia.² Žiadna z uvedených

¹ Bližšie pozri VASCIANNIE, S. Resource Entitlement in the Law of the Sea: Some Areas of Continuity and Change. In: G. S. GOODWIN-GILL a S. TALMON, eds. *The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie*. 1st ed. Oxford; New York: Clarendon Press, 1999, s. 542. ISBN 0-19-826837-8.

² Bližšie pozri KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 315. ISBN 978-80-8078-414-0.

zbierok nevytvárala univerzálne medzinárodné morské právo; pravdepodobne kopírovali existenciu alebo tiež vytvárali základy pre vznik spomenutých partikulárnych medzinárodných obyčají. Predmetné vnútroštátne zbierky však zreteľne ovplyvnili neskoršiu podobu súčasného univerzálneho medzinárodného morského práva.³ Korene vzniku stabilizovaných univerzálnych pravidiel medzinárodného morského práva, ktoré vytvorili priestor pre kreovanie medzinárodného morského práva ako samostatného odvetvia medzinárodného práva verejného, sú spojené so súperením Španielska a Portugalska na jednej strane, ktoré sa snažili prिवlastniť si širé more od konca 15. storočia, a ďalších mocností na čele s Francúzskom a Holandskom na strane druhej, ktoré, naopak, hlásali zásadu slobody morí. Snahy Španielska a Portugalska o prिवlastnenie si celého radu morských priestorov výrazne podporili *Pápežské buly* z rokov 1493 a 1506, ako aj *Zmluva z Tordesillas* z roku 1494, ktoré proklamovali nárok oboch štátov na obrovské morské priestory, najmä v oblasti tzv. Nového sveta (Ameriky). Tieto nároky boli spochybňované inými európskymi mocnosťami, avšak i tieto mocnosti, ako napríklad Anglicko, Dánsko, Janov, Toskánsko, Pápežský štát, Turecko či Benátky, rovnako deklarovali suverenitu nad morami prिवlahými k ich štátnemu územiu.⁴ V nadväznosti na uvedené akty sa v medzinárodnom morskom práve začala presadzovať *zásada uzavretosti morí*. Konceptia uzavretého mora (latinsky *mare clausum*) kulminovala v praxi mnohých štátov v 17. storočí.⁵ Predmetná prax však nevyústila do vzniku všeobecných obyčajových noriem. Základom pre formovanie obyčajových noriem morského práva v oblasti právneho režimu širého mora sa totiž stali názory holandského teoretika Huga Grotia v jeho diele známom pod skráteným názvom *Slobodné more* (latinsky *Mare liberum*) z roku 1608.⁶

³ Bližšie pozri KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 315. ISBN 978-80-8078-414-0.

⁴ Bližšie pozri VASCIANNIE, S. Resource Entitlement in the Law of the Sea: Some Areas of Continuity and Change. In: G. S. GOODWIN-GILL a S. TALMON, eds. *The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie*. 1st ed. Oxford; New York: Clarendon Press, 1999, s. 542. ISBN 0-19-826837-8.

⁵ Bližšie pozri BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 224. ISBN 978-0-19-921770-0.

⁶ Bližšie pozri GROTIUS, H. *Mare liberum sive de iure quod Batavis competit ad Indicana commercia: Dissertatio*. Lugduni Batavorum [Leiden]: Ludovici Elzevirii, 1609. 66 s. Dostupný je i anglický preklad tohto diela GROTIUS, H. *The Freedom of the Seas or the Right which Belongs to the Dutch to Take Part in the East Indian Trade: A Dissertation*. 1st ed. Kitchener: Batoche Books, 2000. 63 s. ISBN 1-55273-048-4.

Hugo Grotius v uvedenom diele sformuloval neskôr všeobecne uznávanú *obyčajovú zásadu slobody morí*, ktorá sa stala základným kameňom vývoja medzinárodného morského práva ako celku. Grotius takto do medzinárodného práva opäť vniesol myšlienky, ktoré vo vzťahu k námornej plavbe štáty aplikovali v období pred vznikom koncepcie uzavretého mora. Jeho dielu oponoval v tzv. „bitke kníh“ anglický teoretik John Selden prostredníctvom diela *Mare clausum* z roku 1635, v ktorom obhajoval koncepciu uzavretého mora a rozsiahle nároky anglického kráľa na priľahlé moria. Jeho názory však nikdy netriumfovali nad Grotiovými.⁷ Grotius pokladal moria za obchodné cesty, ktoré sú svojou podstatou slobodné, a tak je úplne nemožné si ich privlastniť. Rešpektoval však suverénne práva štátov v pobrežných moriach.⁸ Jeho názory výrazne podporili ďalší teoretici, najmä Pufendorf, van Bynkershook, de Vattel či de Martens.⁹ Uvedený doktrínálny pohľad postupne prijali najvýznamnejšie námorné mocnosti a svoju suverenitu začali aplikovať iba v rámci užších pásov svojich pobrežných vôd.¹⁰ Tento prístup bol zreteľný v 18. storočí, kedy bol realizovaný hlavne Anglickom a Holandskom. Koncom 18. storočia takto úplne zanikla koncepcia uzavretého mora.¹¹ Zásada slobody morí sa stala v danom období *všeobecnou zásadou medzinárodného práva*. Táto zásada primárne zahŕňala *slobodu plavby obchodných lodí, a tiež slobodu rybolovu*. Princíp slobodnej plavby po moriach sa stal hlavným princípom užívania morí. Sloboda rybolovu bola všeobecne akceptovaná neskôr. Po prijatí *Dohovoru o ochrane podmorských káblov* (1884) sa vše-

⁷ Bližšie pozri VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013, s. 19. ISBN 978-80-562-0021-6.

⁸ Bližšie pozri VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013, s. 19. ISBN 978-80-562-0021-6.

⁹ Osobitný význam v tomto smere mali dielo Samuela Pufendorfa *De jure naturae et gentium libri* z roku 1688, diela Cornelia van Bynkershoek *Quaestionum juris publici libri duo* z roku 1737 a *De dominio maris disseratio* z roku 1744 a dielo Emera (Emericha) de Vattela *Le droit des gens ou principes de la loi naturelle* z roku 1758. Bližšie pozri VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013, s. 20-27. ISBN 978-80-562-0021-6; a VASCIANNIE, S. Resource Entitlement in the Law of the Sea: Some Areas of Continuity and Change. In: G. S. GOODWIN-GILL a S. TALMON, eds. *The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie*. 1st ed. Oxford; New York: Clarendon Press, 1999, s. 542-543. ISBN 0-19-826837-8.

¹⁰ Bližšie pozri VASCIANNIE, S. Resource Entitlement in the Law of the Sea: Some Areas of Continuity and Change. In: G. S. GOODWIN-GILL a S. TALMON, eds. *The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie*. 1st ed. Oxford; New York: Clarendon Press, 1999, s. 543. ISBN 0-19-826837-8.

¹¹ Porovnaj BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 225. ISBN 978-0-19-921770-0.

obecne akceptovala *sloboda kladenia podmorských káblov*. Prijatím dohovorov v oblasti medzinárodnej leteckej dopravy v prvej polovici dvadsiateho storočia sa všeobecne akceptovala *sloboda preletu nad šírým morom*. S rozvojom vedy a techniky po druhej svetovej vojne došlo k postupnej akceptácii *slobody vytvárania umelých ostrovov a iných zariadení a slobody vedeckého výskumu*. Zásada slobody morí je teda v súčasnosti tvorená uvedenými šiestimi konkrétnymi slobodami.

Búrlivý rozvoj námornej dopravy, rybolovu, a najmä ťažby nerastov z pevninských plytčín (kontinentálnych šelfov) po druhej svetovej vojne preukázal, že existujúce obyčajové pravidlá nestačia na úpravu tejto problematiky. Komisia Organizácie Spojených národov pre medzinárodné právo sa preto začala problematikou medzinárodného morského práva zaoberať už na svojom prvom zasadnutí v roku 1949 a na svojom ôsmom zasadnutí v roku 1956 stanovila konečnú verziu správy nazvanej „*Články ohľadom morského práva s komentárom*“.¹² V roku 1958 bola následne z podnetu Organizácie Spojených národov zvolaná *I. Konferencia Organizácie Spojených národov o morskom práve* do švajčiarskej Ženevy. Základom pre jej rokovanie bola vyššieuvedená správa Komisie Organizácie Spojených národov pre medzinárodné právo.¹³ Štáty v rámci tejto konferencie vytvorili na základe uvedeného kodifikačného návrhu štyri tzv. *Ženevské dohovory o morskom práve*, a to *Dohovor o územných vodách a osobitnej zóne*,¹⁴ *Dohovor o šírom mori*,¹⁵ *Dohovor o pevninskej plytčine*¹⁶ a *Dohovor o rybolove a o ochrane biologického bohatstva mora*.¹⁷ Na konferencii bol prijatý i *Opčný protokol týkajúci sa povinného riešenia spo-*

---

¹² Bližšie pozri III. Commentary to the Articles Concerning the Law of the Sea. In: *Yearbook of the International Law Commission: 1956: Volume II* [online]. 1st ed. New York: United Nations, 1957, s. 265-301 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1956_v2.pdf.

¹³ Bližšie pozri TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012, s. 22. ISBN 978-0-521-27952-9.

¹⁴ *Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone* [1958-04-29]. 516 UNTS 205 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláske MZV č. 101/1965 Zb.].

¹⁵ *Convention on the High Seas* [1958-04-29]. 450 UNTS 11 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláske MZV č. 92/1964 Zb.].

¹⁶ *Convention on the Continental Shelf* [1958-04-29]. 499 UNTS 311 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláske MZV č. 144/1974 Zb.].

¹⁷ *Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas* [1958-04-29]. 559 UNTS 285. Predmetný dohovor nebol podpísaný a ratifikovaný Slovenskou republikou a ani jej územnými predchodcami.

rov.¹⁸ Predmetné dohovory predstavovali kodifikáciu existujúcich obyčajových pravidiel a ich čiastočné rozvinutie, t.j. pokrokový rozvoj. Pravidlá obsiahnuté v uvedených dohovoroch znamenali na svoju dobu relatívny pokrok, avšak v mnohých ohľadoch boli nedostatočné, osobitne kvôli nie celkom dôslednej úprave vymedzenia pobrežných vôd a priľahlého pásma, nedoriešeniu otázky rybolovných práv mimo pobrežných vôd, nedostatočnej definícii kontinentálneho šelfu a vynechaniu otázky ťažby z dna a podzemia šíreho mora. Tieto medzery v právnej úprave mnohé technicky vyspelé štáty využívali vo svoj prospech. V praxi sa stávalo, že viaceré štáty sa ani nestali stranou Ženevských dohovorov. Uvedené medzery sa snažili štáty riešiť celkovo deviatimi rezolúciami prijatými v rámci konferencie ohľadom *nukleárnych testov na šírom mori, znečistenia šíreho mora rádioaktívnymi materiálmi, zachovania rybolovných zdrojov, spolupráce pri prijímaní opatrení v oblasti zachovania zdrojov, pobrežného rybolovu, historických vôd* a podobne.¹⁹

Napriek nesporným kladom, ktoré do kodifikácie morského práva vnesla I. Ženevská konferencia o morskom práve, bolo zrejmé, že naďalej zostali otvorené závažné otázky, ktoré bolo potrebné urýchlene riešiť. Išlo predovšetkým o záväznú úroveň určenie šírky pobrežných vôd a určenie hraníc, pokiaľ štát môže vykonávať rybolovné práva. I preto bola na základe záverečných dokumentov I. Konferencie Organizácie Spojených národov o morskom práve zvolaná II. Konferencia Organizácie Spojených národov o morskom práve v roku 1960. Činnosť tejto konferencie sa však skončila neúspechom.²⁰

Uvedené štyri Ženevské dohovory neskôr doplnil celý rad ďalších dohovorov (*o ochrane morí pred znečistením, o technických otázkach plavby a love rýb, o zákaze umiestňovania jadrových zbraní a iných zbraní hromadného ničenia na morskom dne*) prijatých mimo rámca konferencií Organizácie Spojených národov o morskom práve. Ani tieto úpravy však nevyriešili spomenuté kľúčové problémy v oblasti morského práva. Existujúce medzery v medzinárodnoprávnej úprave v tomto období naďalej spôsobovali problémy aj vo vzťahoch medzi ekonomicky vyspelými

¹⁸ *Optional Protocol of Signature Concerning the Compulsory Settlement of Disputes* [1958-04-29]. 450 UNTS 169. Predmetný protokol nebol podpísaný a ratifikovaný Slovenskou republikou a ani jej územnými predchodcami.

¹⁹ Bližšie pozri TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012, s. 22. ISBN 978-0-521-27952-9.

²⁰ Bližšie pozri KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 322. ISBN 978-80-8078-414-0.

štátmi, ako o tom svedčia napríklad spojené prípady *Severomorský kontinentálny šelf* z roku 1969,²¹ ktoré riešil Medzinárodný súdny dvor. V uvedenom prípade išlo o delimitáciu kontinentálneho šelfu v priľahlej oblasti Severného mora, medzi susediacimi štátmi Spolková republika Nemecko (ďalej len „SRN“), Holandsko a Dánsko. Dánsko a Holandsko v predmetnom prípade tvrdili, že delimitácia sa má uskutočniť v súlade s princípom rovnakej vzdialenosti, definovanom v článku 6 *Ženevského dohovoru o pevninskej plytčine* (1958). Medzinárodný súdny dvor v rozsudku dané tvrdenie zamietol primárne s tým, že SRN neratifikovala tento dohovor, a preto nebola viazaná ustanoveniami článku 6. Medzinárodný súdny dvor ďalej doplnil, že princíp rovnakej vzdialenosti nebol dôsledkom všeobecnej praxe štátov vo vzťahu ku kontinentálnemu šelfu, a nebol tiež podľa Medzinárodného súdneho dvora v čase vzniku sporu ani pravidlom obyčajového medzinárodného práva. Medzinárodný súdny dvor v tomto prípade ďalej konštatoval, že v medzinárodnoprávnej praxi neexistuje žiadna metóda delimitácie kontinentálneho šelfu, ktorá by bola záväznou za všetkých okolností, a že delimitácia sa má dosiahnuť dohodou strán v súlade s princípmi spravodlivosti, berúc do úvahy všetky relevantné okolnosti, tak, aby každej zo strán zostala čo najväčšia časť kontinentálneho šelfu, ktorý vytvára prirodzené predĺženie jej územia do podložia priľahlého mora, bez zásahu do prirodzeného predĺženia územia do podložia priľahlého mora iného štátu.

Neupravené otázky medzinárodného morského práva vyvolávali pre vyššie uvedenú dôvody zvýšenú pozornosť medzinárodného spoločenstva. Kľúčovými problémami boli využívanie prírodných zdrojov v rámci pevninskej plytčiny a jej vymedzenie, rozvoj technológií v oblasti ťažby v priestoroch dna a podzemia širého mora, ochrana morského životného prostredia a štrukturálne zmeny medzinárodného spoločenstva po rozpade koloniálnej sústavy, pričom nové štáty namietali, že sa nemohli podieľať na rozvoji morského práva v rámci I. Konferencie Organizácie Spojených národov o morskom práve.²² V nadväznosti na uvedené problémy bola zvolaná *III. Konferencia Organizácie Spojených národov o morskom práve*, ktorá pracovala v rokoch 1973 až 1982. Jej mandát bol stanovený *Rezolúciou č. 3067 (XXVIII) Valného zhromaždenia Organizácie Spojených*

²¹ *Cases of the North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. the Netherlands)* [1969-02-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1969, s. 3-56.

²² Bližšie pozri TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012, s. 24-25. ISBN 978-0-521-27952-9.

národov zo 16. novembra 1973 tak, aby prijala „... dohovor zaoberajúci sa všetkými záležitosťami týkajúcimi sa morského práva...“.²³ Výsledkom práce III. Konferencie Organizácie Spojených národov o morskom práve bolo prijatie *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* z roku 1982,²⁴ ktorý nadobudol platnosť v novembri 1994. Keďže k podpisu dohovoru došlo na ostrove Jamajka, tento dohovor je v teórii známy aj ako tzv. *Jamajský dohovor*. Jamajský dohovor dopĺňajú ďalšie neskôr prijaté medzinárodné zmluvy týkajúce sa *potláčania protiprávnych činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytčine, potláčania protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby a uplatňovania časti XI Jamajského dohovoru*.

Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982), inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva podľa tohto dohovoru a súvisiace právne úpravy

Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve (ďalej len „Jamajský dohovor“) reviduje (mení) spomenuté štyri Ženevské dohovory z roku 1948, čo znamená, že uvedené dohovory platia iba vo vzťahu k tým zmluvným stranám, ktoré neratifikovali Jamajský dohovor. Jamajský dohovor pozostáva z 320 článkov a deviatich príloh. V porovnaní s uvedenými dohovormi priniesol celý rad významných zmien.²⁵ Zahŕňa podstatnú časť noriem medzinárodného morského práva, pričom rozoznáva viaceré právne režimy morských vôd a morského dna. V rámci dohovoru je možné identifikovať režimy *vnútorných morských vôd* (anglicky internal sea waters), *pobrežných vôd* (územné vody, územné more, teritoriálne more, anglicky territorial seas), *prilahlého pásma* (prilahlá zóna, osobitná zóna, anglicky contiguous zone), *výlučnej ekonomickej zóny* (výlučné hospodárske pásmo, anglicky exclusive economic zone), *kontinentálneho šelfu* (podmorská plytčina, pevninská plytčina, anglicky continental shelf), *široho mora* (voľné more, anglicky high seas) a *dna a podzemia*

²³ Bližšie pozri TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012, s. 27. ISBN 978-0-521-27952-9.

²⁴ *United Nations Convention on the Law of the Sea* [1982-12-10]. 1833 UNTS 3 [V Zbierke zákonov Slovenskej republiky je informácia o medzinárodnoprávnej záväznosti tohto dohovoru pre Slovenskú republiku publikovaná v rámci Oznámenia MZV SR č. 242/1996 Z.z. Text tohto dohovoru však v rámci tohto oznámenia publikovaný nebol s informáciou, že jeho text je dostupný k nahliadnutiu v rámci Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky].

²⁵ Bližšie pozri TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012, s. 31-32. ISBN 978-0-521-27952-9.

šíreho mora (anglicky sea-bed and subsoil of high seas). Jamajský dohovor obsahuje i rámcovú právnu úpravu *morských prielivov*, osobitne upravuje *otázku súostrovnych štátov a súostroví, ochranu morského životného prostredia, morský vedecký výskum, rozvoj a šírenie morských technológií, ochranu morského archeologického dedičstva a problematiku riešenia sporov v medzinárodnom morskom práve*. Väčšina uvedených režimov má obyčajový pôvod, avšak niektoré z nich boli vytvorené až Jamajským dohovorom. Niektoré z týchto režimov sú vymedzené priestorovo od *línie (čiary) najvyššieho odlivu* (pomyselná čiara spájajúca body na hranici vody a suchej zeme v čase najvyššieho odlivu), ktorá sa v medzinárodnom práve označuje anglickým skráteným pojmom *baseline*.²⁶

Právny režim *vnútorných morských vôd* je rámcovo upravený v článku 8 Jamajského dohovoru. Vnútorné morské vody podľa uvedeného článku zahŕňajú morské prístavy, zátoky, zálivy a morské priestory obklopené územiami jedného štátu (napríklad Biele more v Ruskej federácii). Ich právny režim upravuje výlučne štát, v rámci ktorého sa nachádzajú, a považuje ich za súčasť svojho územia.

Právny režim *pobrežných vôd* (územných vôd) upravujú články 2 až 32 Jamajského dohovoru. *Pobrežné vody predstavujú pobrežný pás mora meraný od línie najvyššieho odlivu v šírke najviac 12 námorných míľ*. Starší *Ženevský dohovor o územných vodách a osobitnej zóne* (1958) stanovuje pre pobrežné vody spolu s príľahlým pásmom limit 3 až 12 námorných míľ meraných od baseline. Z právneho hľadiska pobrežné more tvorí súčasť štátneho územia pobrežného štátu, ktorý nad ním vykonáva zvrchovanosť tak, ako na ostatnom svojom území. Zvrchovanosť štátu v pobrežných vodách je obmedzená *právom pokojného prechodu cudzích obchodných lodí*. Pokojný prechod musí byť rýchly, neprerušovaný, nesmie ohrozovať mier, verejný poriadok a bezpečnosť pobrežného štátu. Za pokojný prechod sa nesmú vyberať poplatky, s výnimkou reálne poskytnutých služieb (napríklad poskytnutie lodivoda). Nedovolený prejazd je definovaný v článku 19 a zahŕňa použitie sily a hrozbu silou proti zvrchovanosti štátu, použitie zbraní, zbieranie informácií, ktoré môžu ohroziť bezpečnosť či obranu pobrežného štátu, vylodenie alebo prijatie vojenského zariadenia, tovaru, valút alebo osôb na palubu, vážne znečistenie vôd alebo ovzdušia, lov rýb, vykonávanie vedeckého prieskumu, rušenie

---

²⁶ Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 75-76. ISBN 978-80-7380-597-5.

spojovacieho systému pobrežného štátu a vykonávanie iných činností nesúvisiacich s pokojným prejazdom. Pobrežný štát si v tejto súvislosti ponecháva právo úpravy pobrežnej osobnej a obchodnej dopravy (právo kaboťáže), právo úpravy otázok rybolovu, vedeckých a výskumných činností, právo výkonu policajných právomocí, zdravotnej i colnej služby a právo výkonu trestnej jurisdikcie. Cudzie vojnové lode požívajú právo pokojného prechodu po predchádzajúcom oznámení. Delimitácia *pobrežného mora medzi protihľými alebo susediacimi štátmi* sa má podľa článku 15 Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve dosiahnuť na základe tzv. *ekvidistančného pravidla*, podľa ktorého žiadny z oboch štátov nie je oprávnený rozšíriť svoje pobrežné more za stredovú líniu, pokiaľ dohoda medzi nimi neustanovuje opak. Stredová línia je taká línia, ktorej každý bod je v rovnakej vzdialenosti od najbližších bodov na základných líniách, od ktorých sa meria šírka pobrežného mora každého z oboch štátov. Uvedené ustanovenie však neplatí tam, kde je z historických dôvodov alebo pre iné zvláštne okolnosti potrebné vymedziť hranice pobrežných morí dvoch štátov spôsobom, ktorý sa líši od tohto ustanovenia.

Prilahlé pásmo (osobitnú zónu) upravuje článok 33 Jamajského dohovoru. Podľa daného ustanovenia je prilahlé pásmom mora priliehajúcim k pobrežným vodám štátu, v ktorom pobrežný štát môže vykonávať kontrolu dodržiavania svojich colných, finančných, pristahovateľských a zdravotných predpisov. Zistené porušenia týchto predpisov sa trestajú podľa zákonov pobrežného štátu. Prilahlé pásmo sa nepokladá za súčasť územia pobrežného štátu. *Šírka prilahlého pásma nesmie presahovať 24 námorných míľ meraných od čiary najvyššieho odlivu*. Prilahlé pásmo teda tvorí zóna v rozsahu 12 námorných míľ od konca pobrežných vôd. *Ženevský dohovor o územných vodách a osobitnej zóne* (1958) stanovuje pre prilahlé pásmo spolu s pobrežnými vodami najviac 12 námorných míľ.

Výlučná ekonomická zóna je novým inštitútom, ktorý bol zavedený až Jamajským dohovorom v zmysle jeho článkov 55 až 75. Tento režim teda nebol predmetom úpravy niektorého zo Ženevských dohovorov z roku 1958 a donedávna neexistoval ani v obyčajovej podobe. Po podpise Jamajského dohovoru sa však rozvinula intenzívna prax štátov vychádzajúca z príslušných ustanovení Jamajského dohovoru. Medzinárodný súdny

dvor v roku 1985 v tejto súvislosti v rámci prípadu *Libya/Malta*²⁷ uviedol, že inštitút výlučnej ekonomickej zóny sa stal súčasťou obyčajového práva. Podľa Jamajského dohovoru by *výlučná ekonomická zóna nemala presahovať 200 námorných míľ meraných od čiary najvyššieho odlivu*. Nie je súčasťou štátneho územia štátu. Pobrežný štát má v tejto zóne *zvrchované práva na prieskum, využívanie, zachovanie a spravovanie zdrojov či už živých alebo neživých, vrátane práva produkcie energie z vody a vetra, právomoc zriaďovať a požívať umelé ostrovy a stavby, nad ktorými má výlučnú colnú, zdravotnú, bezpečnostnú, imigračnú jurisdikciu, právo na vedecký výskum a právo na ochranu a zachovanie morského prostredia*. Ostatné štáty majú vo výlučnej ekonomickej zóne pobrežného štátu slobodu plavby, preletu a kladenia podmorských káblov a potrubí. Právo využívať zdroje svojej výlučnej ekonomickej zóny môže pobrežný štát zmluvne postúpiť iným štátom. Delimitácia výlučnej ekonomickej zóny *medzi štátmi, ktoré majú protilahlé alebo susediace pobrežie*, má byť podľa článku 74 Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve vykonaná dohodou na základe medzinárodného práva tak, aby bolo dosiahnuté spravodlivé riešenie. Predmetné pravidlo je považované za obyčajovo normované.²⁸

Právny režim *kontinentálneho šelfu* (pevninskej plytčiny) bol prvýkrát vymedzený *Ženevským dohovorom o pevninskej plytčine* (1958), ktorý umožňoval využitie šelfu za hranicami pobrežných vôd do hĺbky 200 metrov alebo za touto hranicou až k miestu, kde to hĺbka vôd dovoľuje. V súčasnosti je tento právny režim upravený v článkoch 76 až 85 Jamajského dohovoru. Je definovaný ako *morské dno a vnútro podmorských oblastí, ktoré ležia za hranicami pobrežného mora štátu po celom prirodzenom predĺžení jeho pevninového územia k vonkajšej hranici kontinentálneho okraja alebo vo vzdialenosti 200 námorných míľ od čiary, odkiaľ sa meria šírka pobrežných vôd tam, kde vonkajšia hranica kontinentálneho okraja nepresahuje túto vzdialenosť*. V prípadoch, ak hranica kon-

²⁷ Bližšie pozri *Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* [1985-06-03]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1985, s. 33.

²⁸ Bližšie pozri prípad z praxe Medzinárodného tribunálu pre morské právo „Spor ohľadom delimitácie morskej hranice medzi Bangladéšom a Mjanmarskom“. *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf.

inentálneho okraja *presahuje vzdialenosť 200 námorných míľ, štát môže hranicu svojho šelfu predĺžiť o 150 míľ, teda do vzdialenosti 350 námorných míľ*. Za využívanie predĺženia šelfu je však štát povinný platiť poplatky Medzinárodnej organizácii pre morské dno. Pobrežný štát má v oblasti šelfu *suverénne práva preskúmať a využívať prírodné bohatstvo*, ktoré sa tam nachádza. Uvedené výlučné práva sú prevoditeľné na iný štát. Pre účely využívania šelfu si štát môže zriadiť umelé ostrovčeky a iné zariadenia a okolo nich bezpečnostné zóny. Kvôli ochrane takýchto zariadení bol uzatvorený v roku 1988 *Rímsky protokol o potláčaní protiprávných činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytčine*.²⁹ Pre účely posúdenia nárokov štátov na kontinentálny šelf bola vytvorená podľa článku 76 ods. 8 a Prílohy II Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve *Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu* (anglicky Commission on the Limits of the Continental Shelf; alternatívne Commission alebo CLCS), ktorá má oprávnenie rozhodnúť o nárokoch štátov na prilahlý kontinentálny šelf. Komisia sa zvyčajne schádza dvakrát ročne, na jar a na jeseň, v sídle Organizácie Spojených národov v New Yorku. Zvolanie takýchto zasadnutí podlieha schváleniu Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, ktoré tak robí vo svojich výročných uzneseniach o oceánoch a morskom práve.³⁰ Komisia prijala vlastné pravidlá konania v roku 2008.³¹ Doposiaľ dostala celkovo 77 podaní od štátov, pričom niektoré nároky štátov boli po prvotnom odmietnutí predložené s novými argumentmi. Napríklad Ruská federácia predložila celkovo tri nároky na kontinentálny šelf v priestore Arktídy, ostatný v auguste 2015.³² Osobitný význam pre využívanie kontinentálnych šelfov má otázka *rozhraničenia kontinentálneho šelfu medzi štátmi, ktoré majú protilahlé alebo susediace pobrežie*. Uvedenú problematiku

---

²⁹ Uvedený protokol vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 174/2001 Z.z.

³⁰ Bližšie pozri Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS). In: *United Nations* [online]. 2013-09-18 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/clcs_home.htm.

³¹ Bližšie pozri *Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf* [2008-04-17] [online]. United Nations Convention on the Law of the Sea, 2008, UN Doc. CLCS/40/Rev.1, 35 s. [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/309/23/PDF/N0830923.pdf?OpenElement>.

³² Bližšie pozri Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, Pursuant to Article 76, Paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982. In: *United Nations* [online]. 2016-07-08 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm.

pôvodne upravoval už spomínaný článok 6 *Ženevského dohovoru o pevninskej plytčine* (1958), ktorý akcentoval potrebu primárnej dohody štátov vo veci, pri rešpektovaní osobitných okolností situácie. Pre prípad, ak by k dohode nedošlo, a pokiaľ osobitné okolnosti neoprávňovali iné rozhraničenie, zakotvoval tzv. *ekvidistančné pravidlo*, podľa ktorého hranicu tvorí stredná čiara, každý bod ktorej je rovnako vzdialený od najbližších bodov základných línií, od ktorých sa meria šírka územných vôd každého z týchto štátov. V rámci prípadu *Severomorský kontinentálny šelf* (1969)³³ však Medzinárodný súdny dvor konštatoval, že dané pravidlo nenadobudlo obyčajový charakter, a uviedol, že v medzinárodnoprávnej praxi neexistuje žiadna iná metóda delimitácie, ktorá by bola záväznou za všetkých okolností. Delimitácia sa má dosiahnuť dohodou strán v súlade s princípmi spravodlivosti, berúc do úvahy všetky relevantné okolnosti, tak, aby každej zo strán zostala čo najväčšia časť kontinentálneho šelfu, ktorý vytvára prirodzené predĺženie jej územia do podložia priláhleho mora, bez zásahu do prirodzeného predĺženia územia do podložia priláhleho mora iného štátu. Ak sa pri takomto vymedzení vytvorí územia šelfov, ktoré sa prekrývajú, majú byť prekrývajúce sa územia rovnoprávne rozdelené dohodou strán, prípadne má byť dohodnutá spoločná jurisdikcia ich požívania a využívania. Medzinárodný súdny dvor taktiež v danom prípade stanovil pomocné kritériá, ako dospieť ku spravodlivému riešeniu rozdelenia šelfu.³⁴ Jamajský dohovor kopíruje uvedený prístup Medzinárodného súdneho dvora vo svojom článku 83 ods. 1 s tým, že upúšťa od ekvidistančného pravidla a zakotvuje, že *rozhraničenie kontinentálneho šelfu medzi štátmi, ktoré majú protihľé alebo susediace pobrežie, má byť vykonané dohodou na základe medzinárodného práva tak, aby sa dosiahlo spravodlivé riešenie*. Toto pravidlo je považované za obyčajové.³⁵

³³ Bližšie pozri *Cases of the North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. the Netherlands)* [1969-02-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1969, s. 3-56.

³⁴ Pri delimitácii sa podľa Medzinárodného súdneho dvora majú okrem iného vziať do úvahy najmä všeobecné usporiadanie pobrežia strán a prítomnosť špeciálnych alebo nezvyčajných črt, fyzická a geologická štruktúra a prírodné zdroje šelfu, proporcionalita medzi rozsahom kontinentálneho šelfu a dĺžkou pobrežia a účinky, súčasné alebo budúce, inej delimitácie šelfu v rovnakom regióne, respektíve oblasti.

³⁵ Bližšie pozri prípad z praxe Medzinárodného tribunálu pre morské právo „Spor ohľadom delimitácie morskej hranice medzi Bangladéšom a Mjanmarskom“. *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf.

Právny režim *šíreho mora* je komplexne upravený v rámci článkov 86 až 132 Jamajského dohovoru. Šíre more je tu definované ako „*všetky vody oceánov a morí, ktoré nepodliehajú zvrchovanosti nijakého štátu, t.j. všetky morské vody, ktoré nie sú zahrnuté do výlučnej ekonomickej zóny, pobrežných vôd alebo vnútorných vôd určitého štátu*“. Právny režim šíreho mora v duchu článku 87 Jamajského dohovoru vychádza zo *zásady slobody šíreho mora*, ktorá je všeobecne uznanou zásadou medzinárodného práva. Uvedená zásada *zahŕňa slobodu plavby, slobodu preletu, slobodu kladenia podmorských káblov a potrubí, slobodu vytvárania umelých ostrovov a iných zariadení, slobodu rybolovu a slobodu vedeckého výskumu*. Jednotlivé slobody sú rozpracované v jednotlivých častiach a ustanoveniach dohovoru. Vo vzťahu k slobode rybolovu bola v roku 1995 prijatá *Dohoda o populáciách rýb*.³⁶ Predmetná dohoda dopĺňa ustanovenia Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve o zachovaní a správe populácií rýb, tak, ako sú obsiahnuté v jeho časti V venovanej výlučnej ekonomickej zóne a časti VII venovanej právnemu režimu šíreho mora.

Ďalšou dôležitou zásadou je *zásada mierového využívania šíreho mora* zakotvená v článku 88 Jamajského dohovoru. Vedenie bojových akcií na šírom mori je však podľa noriem medzinárodného práva ozbrojených konfliktov prípustné v prípade vojnového stavu medzi loďami znepriatelených krajín. V zmysle článku 89 Jamajského dohovoru ďalej platí zásada, podľa ktorej *územné nároky štátov na šíre more sú neplatné*. Podľa článku 92 je každá loď na šírom mori povinná *plávať pod vlajkou určitého štátu*, ktorý si nad takto označenou loďou zachováva zvrchovanosť ako nad svojim fiktívnym štátnym územím. Zo zásady zvrchovanosti štátu vlajky existujú podľa článkov 99 až 111 výnimky v prípade *tzv. horúceho stíhania* (prenasledovania, anglicky hot pursuit) *z pobrežných vôd, zneužitia vlajky, prepravy otrokov, porušovania práv rybolovu, poškodzovania podmorských káblov, neoprávneného zvukového či televízneho vysielania z lode a pirátstva*. V takýchto prípadoch môže byť cudzia loď zadržaná a skontrolovaná. Ak sa podozrenie nepreukáže, príslušný štát, ktorý loď zadržal, je objektívne zodpovedný za prípadné škody, ktoré danej lodi

³⁶ Oficiálny názov predmetnej dohody je Dohoda o uplatňovaní ustanovení Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve z 10. decembra 1982 o ochrane a využívaní transzonálnych populácií rýb a populácií rýb migrujúcich na veľké vzdialenosti (1995), anglicky *Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks* [1995-08-04]. 2167 UNTS 88 [Dohoda bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MVZ SR č. 44/2009 Z.z.].

vznikli. V prípade *prenasledovania z pobrežných vôd* ide o stíhanie lode podozrivej zo spáchania protiprávneho aktu v pobrežných vodách. Stíhanie je možné vtedy, ak začalo v pobrežných vodách (výnimočne i v príľahlej zóne) loďou či lietadlom a nebolo prerušené. Stíhanie končí, ak bolo prerušené alebo ak loď vpláva do pobrežných vôd svojho či iného štátu. V prípade preukázania spáchania zločinu pirátstva je možné posádku zatknúť, zhabať jej náklad a v prípade odporu či pokusu o útek loď i potopiť. *Pirátstvo* je definované ako protiprávny násilný akt spáchaný za súkromnými účelmi posádkou súkromnej lode alebo lietadla, ktorý smeruje voči inej lodi alebo lietadlu alebo osobám a majetku na ich palube na šírom mori alebo v mieste nepodliehajúcim jurisdikcii žiadneho štátu. Z dôvodu zvýšenia ochrany námornej plavby bol v roku 1988 uzavretý *Dohovor o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby*.³⁷ V súvislosti s námornou plavbou majú štáty celý rad povinností podľa článku 94 Jamajského dohovoru. Každý štát je v zmysle článku 94 ods. 2 povinný najmä *viest' lodný register* obsahujúci mená a ďalšie údaje o lodiach plávajúcich pod jeho vlajkou, s výnimkou tých, ktoré sú vyňaté všeobecne prijatými medzinárodnými predpismi s ohľadom na svoju malú veľkosť, a *uplatňovať jurisdikciu podľa svojho vnútroštátneho práva nad každou loďou*, ktorá pláva pod jeho vlajkou, a nad jej *kapitánom, dôstojníkmi a mužstvom* v správnych, technických a sociálnych záležitostiach, ktoré sa dotýkajú lode. Podľa článkov 95 a 96 majú na šírom mori *imunitu vojnové lode a lode používané pre neobchodnú štátnu službu* (štátne lode).

Vnútrozemské štáty (anglicky *landlocked states*) majú právo na rovnaký prístup k moru a k slobode morí ako pobrežné štáty. Ostatné štáty sú povinné poskytnúť vnútrozemským štátom prístup k moru a slobodu tranzitu cez ich územie prostredníctvom zmluvných úprav.

Právny režim *dna a podzemia šireho mora* zaviedol Jamajský dohovor v článkoch 133 až 191. V rámci Ženevskej konferencie z roku 1958 sa existencia tohto inštitútu nepredpokladala. Jamajský dohovor dna a podzemie šireho mora nazýva *oblasť* (anglicky *area*). Oblasť spolu so svojimi zdrojmi je prehlásená za „*spoločné dedičstvo celého ľudstva*“. Pod zdrojmi v *oblasti* sa rozumejú pevné, kvapalné a plynné minerálne zdroje. Režim *oblasti* sa nevzťahuje na príľahlé morské vody a vzdušný priestor, iba na

---

³⁷ *Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation* [1988-03-10]. 1678 UNTS 201 [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia MZV SR č. 175/2001 Z.z.].

dno a podzemie širého mora. Ťažobné aktivity v *oblasti* môžu štáty vykonávať na základe licencie pridelennej *Medzinárodnou organizáciou preorské dno*³⁸ (anglicky International Seabed Authority – ISA), ktorá bola vytvorená Jamajským dohovorom. Medzinárodná organizácia preorské dno mala k 15. januáru 2015 celkovo 167 členov, vrátane Slovenskej republiky. Pre svoju činnosť si vytvorila viaceré orgány, ako sú Zhromaždenie, Rada, Sekretariát a Podnik. Zhromaždenie je orgánom parlamentného typu so zastúpením všetkých zmluvných štátov. Kreuje ostatné orgány, vytvára podmienky pre ich činnosť, stanovuje výšky príspevkov a podobne. Rada je výkonným orgánom. Vydáva licencie na ťažbu štátom a medzinárodným organizáciám na návrh Podniku. Podnik má oprávnenie vykonávať prieskumné i ťažobné práce. Je oprávnený vystupovať pred súdmi a nadobúdať majetok. Podnik však doposiaľ formálne nebol vytvorený vzhľadom na skutočnosť, že v *oblasti* ešte nezačali ťažobné práce (začiatok ťažby sa predpokladá v roku 2016 a následne bude vytvorený aj Podnik). Funkcie Podniku zatiaľ vykonáva Sekretariát. Medzinárodná organizácia preorské dno existuje od roku 1994, t.j. od dátumu platnosti Jamajského dohovoru. Podľa Deklarácie I k Jamajskému dohovoru však bola po podpise dohovoru vytvorená *Komisia pre prípravu Medzinárodnej organizácie preorské dno*, ktorá v zmysle Deklarácie II k Jamajskému dohovoru mohla prideliť časť dna a podzemia širého mora pre účely prieskumu výskytu polymetalických rúd tzv. *priekopníckym investorom*. Viacero štátov, vrátane bývalej Československej socialistickej republiky, danú možnosť aj využilo. V roku 1994 bola Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov prijatá *Dohoda o uplatňovaní časti XI Dohovoru Organizácie Spojených národov oorskom práve*.³⁹ Uvedená dohoda revidovala ustanovenia časti XI Jamajského dohovoru. Jej účelom bolo zefektívniť a zjednodušiť právny režim podmorskej ťažby a vytvoriť stabilné a rovnaké podmienky pre všetkých investorov.

Právny režim *prielivov* používaných pre medzinárodnú plavbu je všeobecne upravený v článkoch 34 až 45 Jamajského dohovoru. Aplikuje sa vo vzťahu k prielivom, ktoré spájajú jednu časť širého mora alebo výlučnú ekonomickú zónu s inou časťou širého mora či výlučnou ekono-

³⁸ *International Seabed Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.isa.org.jm/>.

³⁹ *Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982* [1994-07-28]. UN Doc. A/RES/48/263 [Dohoda bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MZV SR č. 316/1996 Z.z.].

mickou zónou. V rámci prielivov majú lode a lietadlá právo tranzitného prejazdu a preletu. Takýto prejazd či prelet musí byť uskutočnený bez prerušenia a rýchlo. Lode a lietadlá sa musia zdržať použitia sily alebo hrozby silou proti zvrchovanosti a územnej celistvosti pobrežného štátu. Detailná *medzinárodnoprávna úprava jednotlivých morských prielivov je obsiahnutá v osobitných dohovoroch. Samostatnú zmluvnú úpravu majú i umelé prielivy, nazývané prieplyvy alebo kanály*. Z prirodzených prielivov požívajú osobitnú medzinárodnoprávnu zmluvnú úpravu Bospor a Dardanely, Gibraltár a Magalhaesov prieliv, z umelých kanálov kanál Panamský a kanál Suezský. Základnými charakteristikami týchto osobitných režimov sú sloboda plavby pre všetky druhy lodí, sloboda preletu lietadiel, demilitarizácia a neutralizácia.

Právny režim *súostrovnych štátov* regulujú ustanovenia článkov 46 až 54 Jamajského dohovoru. Súostrovny štát je tu definovaný ako štát skladajúci sa z jedného alebo viacerých súostroví, pričom pomer medzi obklopujúcou morskou vodou a súšou je najviac 9:1. Inak ide o oddelené štátne územie. V rámci súostrovia uplatňuje štát plnú suverenitu. Ostatné štáty majú právo pokojného prejazdu a preletu. Pobrežné more, priláhlé pásmo a výlučná ekonomická zóna sa merajú od vonkajšieho okraja ostrovnych súš, prípadne od čiar, ktoré ich spájajú.

Jamajský dohovor okrem vymedzenia uvedených právnych režimov komplexne upravuje otázky *ochrany morského životného prostredia* (časť XII, články 192 až 237 Jamajského dohovoru). Je teda dohovorom zasahujúcim ako do medzinárodného morského práva, tak i do medzinárodného práva životného prostredia. Kľúčovým ustanovením pre ochranu morského životného prostredia je článok 194 ods. 1, ktorý zakotvuje záväzok štátov urobiť všetky nevyhnutné opatrenia v súlade s týmto dohovorom na predchádzanie, obmedzenie a kontrolu znečisťovania morského prostredia z akýchkoľvek zdrojov a použiť pre tento účel najúčinnnejšie prostriedky, ktoré majú k dispozícii, podľa svojich schopností, buď individuálne alebo spoločne, a harmonizovať pre uvedený účel svoju politiku. Súbor potrebných opatrení je následne uvedený v článku 194 ods. 3.

V častiach XIII a XIV sú upravené otázky *morského vedeckého výskumu a rozvoja a šírenia morských technológií*. Základný rámec pre tieto aktivity vytvárajú články 238 a 266 ods. 1 Jamajského dohovoru. Podľa článku 238 Jamajského dohovoru majú všetky štáty bez ohľadu na ich zemepisnú polohu a príslušné medzinárodné organizácie *právo vykonávať morský výskum s podmienkou rešpektovania práv a povinností ostat-*

ných štátov predvídaných v dohovore. Podľa článku 266 ods. 1 Jamajského dohovoru *štáty priamo alebo prostredníctvom príslušných medzinárodných organizácií spolupracujú v súlade so svojimi možnosťami za účelom aktívnej podpory rozvoja a prevodu vedeckých poznatkov o mori a morskej technológii za spravodlivých a rozumných podmienok.*

V Jamajskom dohovore sú zakotvené i fragmentárne úpravy týkajúce sa zachovania *archeologických a historických predmetov*. Všeobecnejšia úprava je obsiahnutá v článku 303, v duchu ktorého majú štáty povinnosť chrániť archeologické a historické predmety nájdené v mori, a za tým účelom spolupracujú. S cieľom kontrolovať obchodovanie s takýmito predmetmi môže pobrežný štát predpokladať, že ich odstránenie z morského dna, nad ktorým má jurisdikciu, bez jeho súhlasu by znamenalo porušenie článku 303. Žiadne ustanovenie predmetného článku sa nedotýka práv vlastníkov, ktorých totožnosť je možné určiť, práva týkajúceho sa zachraňovania alebo iných pravidiel námorného práva alebo zákonov a praxe, pokiaľ ide o kultúrne výmeny. V článku 149 Jamajského dohovoru existuje špeciálne ustanovenie týkajúce sa nakladania s archeologickými a historickými predmetmi nájdenými na dne a v podzemí širšieho mora. Podľa jeho znenia sa všetky predmety archeologickej a historickej povahy nájdené v uvedenej oblasti uschovávajú alebo sa s nimi naloží v prospech ľudstva ako celku, so zvláštnym ohľadom na prednostné práva štátu alebo krajiny ich pôvodu, či štátu kultúrneho pôvodu, alebo štátu historického alebo archeologického pôvodu.⁴⁰ Daná úprava je naozaj stručná, a preto bol v roku 2001 prijatý špecializovaný dohovor, ktorý uvedené ustanovenia Jamajského dohovoru konkretizuje. Ide o *Dohovor o ochrane svetového kultúrneho dedičstva pod vodou* (2001)⁴¹ prijatý v rámci *Organizácie Spojených národov pre vedu, výchovu a kultúru* (UNESCO). Predmetný dohovor v článku 1 ods. 1 považuje za „*kultúrne dedičstvo pod vodou*“ všetky stopy ľudskej existencie, ktoré majú kultúrny, historický alebo archeologický charakter a ktoré sa čiastočne alebo úplne nachádzajú pod hladinou vody, opakovane alebo sústavne, aspoň počas 100 rokov, ako sú napríklad stavby, konštrukcie, budovy, artefakty a ľudské pozostatky spolu s ich archeologickým a prírodným kontextom,

⁴⁰ K uvedeným dvom článkom bližšie pozri dielo RAU, M. The UNESCO Convention on Underwater Cultural Heritage and the International Law of the Sea. In: J. A. FROWEIN a R. WOLFRUM, eds. *Max Planck Yearbook of United Nations Law: Volume 6: 2002*. 1st ed. The Hague; New York: Kluwer Law International, 2002, s. 387-472. ISBN 90-411-1990-6.

⁴¹ *Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage* [2001-11-02]. 41 ILM 40 (2002) [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MZV SR č. 210/2009 Z.z.].

plavidlá, lietadlá, iné vozidlá alebo ich časti, náklad alebo obsah spolu s archeologickým a prírodným kontextom a predmety predhistorického charakteru. Cieľom tohto dohovoru podľa článku 2 ods. 1 je zabezpečiť a posilniť ochranu kultúrneho dedičstva pod vodou. Dohovor má celkovo 35 článkov a komplexne upravuje všetky najdôležitejšie pravidlá týkajúce sa nakladania s kultúrnym dedičstvom pod vodou. K najdôležitejším všeobecným pravidlám podľa neho patria pravidlo, že ochrana kultúrneho dedičstva pod vodou na pôvodnom mieste sa považuje za prvú voľbu pred tým, ako sa povolia akékoľvek činnosti zamerané na takéto dedičstvo, ďalej pravidlo, že kultúrne dedičstvo objavené pod vodou sa uloží, konzervuje a spravuje spôsobom, ktorý zabezpečuje jeho dlhodobé zachovanie, ako aj pravidlo, že kultúrne dedičstvo pod vodou sa nesmie komerčne využívať.

Jamajský dohovor okrem vyššie uvedených úprav vytvoril i niekoľko mechanizmov riešenia sporov v oblasti medzinárodného morského práva. V článku 284 a Prílohe V dohovor predpokladá osobitné *zmierovacie konanie*. Dohovor zakotvuje i možnosť *arbitrážneho konania*, pričom vytvára dva druhy rozhodcovských orgánov. Ide o *arbitrážny orgán pre spory o výklad a aplikáciu morského práva* podľa Prílohy VII dohovoru a *osobitné rozhodcovské tribunály pre špeciálne otázky morského práva* podľa Prílohy VIII dohovoru. Osobitné rozhodcovské tribunály je možné podľa Prílohy VIII vytvoriť pre *rybolov, ochranu a uchovanie morského prostredia, vedecký výskum mora, plavbu po mori, vrátane znečisťovania z lodí*.

V roku 1996 bol na základe dohovoru vytvorený i medzinárodný stály súdny orgán *Medzinárodný tribunál pre morské právo*⁴² (anglicky International Tribunal on the Law of the Sea – ITLOS), ktorý rieši spory vznikajúce pri výklade a aplikácii Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve.⁴³ Prístup k tribunálu majú okrem štátov i medzinárodné úrady, organizácie, podniky i jednotlivci s pôsobnosťou v oblasti morského práva. Judikatúra uvedeného súdneho orgánu sa relatívne sľubne rozvíja.⁴⁴ Prvým prípadom bol prípad *Saiga* (1997),⁴⁵ v ktorom

⁴² The Tribunal. In: *ITLOS – International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/en/the-tribunal/>.

⁴³ Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 292-293. ISBN 978-80-7380-559-3.

⁴⁴ Bližšie pozri ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 184-200. ISBN 80-86473-69-7.

⁴⁵ Bližšie pozri *Case of the M/V "Saiga" (Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea)* [1997-12-04] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 1997,

Svätý Vincent a Grenadíny žalovali Guineu kvôli zadržaniu lode Saiga a žiadali jej prepustenie. Tribunál v tejto veci vyhovel žalujúcej strane. Momentálne najaktuálnejším prípadom je prípad *Arctic Sunrise* (2015),⁴⁶ v rámci ktorého Medzinárodný tribunál pre morské právo koncom augusta 2015 nariadil prepustenie holandskej lode Arctic Sunrise patriacej aktivistom organizácie Greenpeace a zvyšného počtu z 30 osôb, ktoré boli na palube. Uvedená loď bola aj s posádkou zadržaná v rámci ruskej výlučnej ekonomickej zóny v Pečorskom mori, keď sa pokúšala z ekologických dôvodov zabrániť v ťažbe na ruskej vrtnej plošine Prirazlomnaja. Všetkých 30 členov posádky bolo pôvodne obvinených z pirátstva trestaného podľa ruských zákonov až pätnástimi rokmi vo väzení. Počiatočné obvinenia boli neskôr zmenené na obvinenia z „výtržníctva“. Členovia posádky boli privezení pred súd do Murmanska a odsúdení ku dvom mesiacom vo väzení. Následne boli prevezení na výkon trestu do väzenských zariadení v Petrohrade. Väčšina zadržaných osôb bola prepustená skôr, než Medzinárodný tribunál pre morské právo vo veci rozhodol.⁴⁷

Inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva mimo rámec Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982)

Inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva mimo rámec Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982) je možné identifikovať v dvoch rovinách, a to v rovine riešenia sporov a rovine existencie Medzinárodnej námornej organizácie.

Z hľadiska riešenia sporov je pre aplikáciu medzinárodného morského práva významný najmä Medzinárodný tribunál pre morské právo. Štáty si už tradične riešia svoje spory v oblasti morského práva i pred *Medzinárodným súdnym dvorom*, ako o tom svedčia napríklad prípady *Severomorský kontinentálny šelf* (1969),⁴⁸ *Kontinentálny šelf* (1985)⁴⁹ alebo

---

No.1 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_1/judgment_041297_eng.pdf.

⁴⁶ Bližšie pozri *Case of the "Arctic Sunrise" (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation)* [2013-11-22] [online]. International Tribunal for the Law of the Sea, 2013, No. 22 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/cases/list-of-cases/case-no-22/>.

⁴⁷ Bližšie pozri ALLEN, C. H. ITLOS Orders Russia to Release ARCTIC SUNRISE and Its Greenpeace Protestors. In: *Opinio Juris* [online]. 2013-11-25 [cit. 2016-06-22]. ISSN 2326-0386. Dostupné na: <http://opiniojuris.org/2013/11/25/itlos-orders-russia-release-arctic-sunrise-greenpeace-protestors/>.

⁴⁸ Skutkové okolnosti a podstatu žiadostí sporových strán prípadu bližšie pozri v diele LANTAJOVÁ, D. et al. *Prípadové štúdie z európskeho a medzinárodného práva*. 1. vyd. Brati-

v literatúre často citovaný prípad *Rybolov* z roku 1951.⁵⁰ Ostatne menovaný prípad dokonca významne ovplyvnil teóriu medzinárodného práva verejného z pohľadu spôsobov nadobúdania štátneho územia. Na základe rozsudku Medzinárodného súdneho dvora v danej veci totiž belgický profesor de Visscher sformuloval koncepciu nadobudnutia štátneho územia v dôsledku tzv. *historickej konsolidácie titulu* (anglicky *historical consolidation of title*),⁵¹ ktorá v sebe zahŕňa niektoré aspekty prvotnej okupácie i vydržania. V tomto prípade Medzinárodný súdny dvor uznal nárok Nórska na časť rybolovných lovísk Veľkej Británie, v rámci širšieho mora, v dôsledku dlhodobej praxe Nórska a tolerancie zo strany medzinárodného spoločenstva. De Visscher na základe predmetného prípadu skoncipoval teóriu historickej konsolidácie, podľa ktorej je dostatočným právnym titulom uznanie dlhodobej praxe štátu v rámci určitého územia v záujme základných záujmov stability územných situácií z pohľadu mieru a bezpečnosti. Uvedená teória je podľa niektorých názorov vedy medzinárodného práva považovaná za kontroverznú a rozsudok vo veci *Rybolov* (1951) sa považuje za výnimku z platnej medzinárodnoprávnej úpravy.⁵² Napriek tomu túto koncepciu štáty občas využívajú ako argument pre podporu svojich nárokov, ako o tom svedčí arbitrážny prípad *Ostrov v Červenom mori* (1998).⁵³ V tomto prípade rozhodcovského rozhodnutia špeciálneho arbitrážneho tribunálu vytvoreného zmluvne Eritreou a Jemenom vo veci tribunál odkázal na koncepciu historickej konsolidácie titulu so súhlasom,⁵⁴ pričom v danej súvislosti osobitne spomenul profesora de Visschera. Uvedená koncepcia bola zrejme tribunálom i aplikovaná v prospech Jemenu. V tomto zložitom prípade totiž nie je možné identifikovať, či arbitrážny orgán potvrdil prvotnú okupáciu alebo vydr-

---

slava: Iura Edition, 2008, s. 53-55. ISBN 978-80-8078-231-3. Podstatu rozsudku v tejto veci pozri v diele VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013, s. 74-75. ISBN 978-80-562-0021-6.

⁴⁹ Bližšie pozri VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013, s. 84-87. ISBN 978-80-562-0021-6.

⁵⁰ Bližšie pozri *Case of the Fisheries (United Kingdom v. Norway)* [1951-12-18]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1951, s. 116-144.

⁵¹ Bližšie pozri DE VISSCHER, Ch. *Theory and Reality in Public International Law*. 1st ed. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1957, s. 199.

⁵² Bližšie pozri BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 156. ISBN 978-0-19-921770-0.

⁵³ Bližšie pozri *Case of the "Red Sea Islands"* [Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute (Eritrea v. Yemen)] [1998-10-09]. Reports of International Arbitral Awards, 1998, vol. 22, s. 209-332.

⁵⁴ Bližšie pozri BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008, s. 158. ISBN 978-0-19-921770-0.

žanie sporných ostrovov Hanish a Zugar. Zreteľný je iba fakt, že Jemen si nárokoval na oba ostrovy na základe staršieho historického titulu. Eritrea svoj nárok odvádzala od talianskej okupácie ostrovov v rámci teritória svojho územného predchodcu Etiópie a následného výkonu správy etiópskymi orgánmi po tom, ako Etiópie získala nezávislosť.

Aplikáciu Jamajského dohovoru i ďalších súvisiacich noriem medzinárodného morského práva v praxi inštitucionálne podporuje i *Medzinárodná námorná organizácia* (anglicky International Maritime Organization – IMO). Medzinárodná námorná organizácia vznikla na základe *Dohovoru o založení Medzinárodnej námornej konzultatívnej organizácie* (1948) ako Medzinárodná námorná konzultatívna organizácia známa pod skratkou IMCO (anglicky International Maritime Consultative Organization). Uvedený dohovor nadobudol platnosť v roku 1958. V roku 1982 došlo ku zmene názvu organizácie do súčasnej podoby – Medzinárodná námorná organizácia. Medzinárodná námorná organizácia je špecializovanou organizáciou pridruženou k Organizácii Spojených národov, a zároveň je významnou medzinárodnou medzivládnu organizáciou zabezpečujúcou spoluprácu medzi štátmi v oblastiach bezpečnosti námornej plavby (vrátane koordinácie aktivít štátov v oblasti boja proti pirátstvu), prevencie pred znečistením mora loďami a odstraňovania prekážok pre služby v námornej plavbe. Do jej kompetencie patrí aj zvolávanie medzinárodných námorných konferencií a pripravovanie medzinárodných námorných dohovorov. Medzinárodná námorná organizácia využíva v oblastiach námornej bezpečnosti, námorného obchodu a ochrany životného prostredia v mori viac ako 60 nástrojov. Ide spravidla o už spomínané dohovory staršieho dáta ako Jamajský dohovor, ktoré sú priebežne menené a dopĺňané. Medzi najdôležitejšie dohovory patria *Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori* (1914, anglická skratka SOLAS),⁵⁵ *Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovaniu z lodí* (1973, anglická skratka MARPOL),⁵⁶ zmenený v roku 1978, *Medzinárodný dohovor o normách výcviku, kvalifikácie a strážnej služby námorníkov* (1978, anglická skratka STCW)⁵⁷ a *Dohovor o medzinárodných pra-*

⁵⁵ *International Convention for the Safety of Life at Sea* [1914-01-20]. 1184 UNTS 278.

⁵⁶ *International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* [1973-11-02]. 1340 UNTS 184.

⁵⁷ *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW)* [1978-07-07]. In: *International Maritime Organization* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: [http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training,-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-\(STCW\).aspx](http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training,-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-(STCW).aspx).

vidlách na zabránenie zrážkam na mori (1972, anglická skratka COL-REG).⁵⁸ V súčasnosti sa Medzinárodná námorná organizácia zameriava hlavne na aktualizáciu platnej a prípravu novej legislatívy a dohliada na ich ratifikáciu všetkými členskými štátmi. Do jej pôsobnosti spadá aj kontrola dodržiavania platných predpisov zo strany členských štátov.⁵⁹

Záver

Medzinárodné morské právo je možné definovať ako súhrn právnych noriem upravujúcich režim morských vôd a regulujúcich vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva v súvislosti s ich činnosťou na svetových moriach a oceánoch.

Správy o existencii námorných obchodných plavieb sú známe už od obdobia staroveku. Najstaršie archeologicky potvrdené sú námorné plavby Egyptanov do priestoru súčasného Libanonu v 4. tisícročí pred n. l. Podľa niektorých názorov vedy bola plavba po šírých moriach od staroveku až do prvej polovice stredoveku pokladaná za slobodnú pre všetky štáty, pričom more sa považovalo za spoločné pre celé ľudstvo a nemohlo byť ovládnuté žiadnym štátom. Kľúčové momenty vývoja medzinárodného morského práva sa začali postupne odohrávať neskôr a boli spojené so súperením Španielska a Portugalska na jednej strane, ktoré sa snažili privlastniť si šíre more od konca 15. storočia, a ďalších mocností na čele s Francúzskom a Holandskom na strane druhej, ktoré, naopak, hlásali zásadu slobody morí. Snahy Španielska a Portugalska o privlastnenie si celého radu morských priestorov výrazne podporili Pápežské buly z rokov 1493 a 1506, ako aj Zmluva z Tordesillas z roku 1494, ktoré proklamovali nárok oboch štátov na obrovské morské priestory, osobitne v oblasti tzv. Nového sveta (Ameriky). Ich nároky boli spochybňované inými európskymi mocnosťami, avšak i tieto mocnosti, ako napríklad Anglicko, Dánsko, Janov, Toskánsko, Pápežský štát, Turecko či Benátky, rovnako deklarovali suverenitu nad morami prilahlými k ich štátnemu územiu. V nadväznosti na uvedené akty sa v medzinárodnom morskom práve začala presadzovať zásada uzavretosti morí. Konceptia uzavretého mora (latinsky *mare clausum*) kulminovala v praxi mnohých štátov v 17. storočí. Uvedená prax však nevyústila do vzniku všeobecných obyčajových noriem. Základom pre formovanie obyčajových noriem morského práva

⁵⁸ *Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea* [1972-10-20]. 1050 UNTS 16.

⁵⁹ Bližšie pozri VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 189-190. ISBN 978-80-7400-368-4.

v oblasti právneho režimu širého mora sa totiž stali názory holandského teoretika Huga Grotia sformulované v jeho diele známom pod skráteným názvom Slobodné more (latinsky *Mare liberum*) z roku 1608. Hugo Grotius v ňom vymedzil neskôr všeobecne uznávanú obyčajovú zásadu slobody morí, ktorá sa stala základným kameňom vývoja medzinárodného morského práva ako celku. Grotius takto do medzinárodného práva opäť vniesol myšlienky, ktoré vo vzťahu k námornej plavbe štáty aplikovali v období pred vznikom koncepcie uzavretého mora. Grotiovmu dielu oponoval v tzv. „bitke kníh“ anglický teoretik John Selden, osobitne v diele *Mare clausum* z roku 1635, v ktorom obhajoval koncepciu uzavretého mora a rozsiahle nároky anglického kráľa na prľahlé moria. Jeho názory však nikdy netriumfovali nad Grotiovými.

Grotiova zásada slobody morí primárne zahŕňala slobodu plavby obchodných lodí, a tiež slobodu rybolovu. Princíp slobodnej plavby po moriach sa stal hlavným princípom užívania morí. Sloboda rybolovu bola všeobecne akceptovaná neskôr. Po prijatí Dohovoru o ochrane podmorských káblov (1884) sa všeobecne uznala sloboda kladenia podmorských káblov. Prijatím dohovorov v oblasti medzinárodnej leteckej dopravy v prvej polovici dvadsiateho storočia sa všeobecne akceptovala sloboda preletu nad šírým morom. S rozvojom vedy a techniky po druhej svetovej vojne došlo k postupnému uznaniu slobody vytvárania umelých ostrovov a iných zariadení a slobody vedeckého výskumu. Zásada slobody morí je teda v súčasnosti tvorená uvedenými šiestimi konkrétnymi slobodami.

Búrľivý rozvoj námornej dopravy, rybolovu, a najmä ťažby nerastov z pevninských plytčín (kontinentálnych šelfov) po druhej svetovej vojne preukázal, že existujúce obyčajové pravidlá už nestačia na úpravu predmetnej problematiky. Vo vzťahu k morskému právu Organizácia Spojených národov preto postupne zvolala tri konferencie, pričom až posledná z nich priniesla komplexnú úpravu medzinárodného morského práva. Išlo o III. Konferenciu Organizácie Spojených národov o morskom práve, ktorej výsledkom bolo prijatie Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve z roku 1982, ktorý nadobudol platnosť v novembri 1994. Keďže k podpisu dohovoru došlo na ostrove Jamajka, uvedený dohovor je v teórii známy aj ako tzv. Jamajský dohovor. Jamajský dohovor dopĺňajú ďalšie neskôr prijaté medzinárodné zmluvy týkajúce sa potláčania protiprávnych činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytčine, potláčania protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby a uplatňovania časti XI Jamajského dohovoru. Jamajský dohovor reviduje (mení) štyri Ženevské dohovory o morskom

práve z roku 1948, čo znamená, že dané dohovory platia iba vo vzťahu k tým zmluvným stranám, ktoré neratifikovali Jamajský dohovor. Jamajský dohovor pozostáva z 320 článkov a deviatich príloh. Priniesol celý rad významných zmien v porovnaní s uvedenými dohovormi. Zahŕňa podstatnú časť noriem medzinárodného morského práva, pričom rozoznáva viaceré právne režimy morských vôd a morského dna. V rámci dohovoru je možné identifikovať režimy vnútorných morských vôd, pobrežných vôd, prilahlého pásma, výlučnej ekonomickej zóny, kontinentálneho šelfu, ššieho mora a dna a podzemia ššieho mora. Jamajský dohovor obsahuje i rámcovú právnu úpravu morských prielivov, osobitne upravuje otázku súostrovnych štátov a súostroví, ochranu morského životného prostredia, morský vedecký výskum, rozvoj a šírenie morských technológií, ochranu morského archeologického dedičstva a problematiku riešenia sporov v medzinárodnom morskom práve. Väčšina uvedených režimov má obyčajový pôvod, avšak niektoré z nich boli vytvorené až Jamajským dohovorom. Niektoré z uvedených režimov sú vymedzené priestorovo od línie (čiary) najvyššieho odlivu (pomyselná čiara, ktorá spája body na hranici vody a suchej zeme v čase najvyššieho odlivu), ktorá sa v medzinárodnom práve označuje anglickým skráteným pojmom baseline. Z hľadiska inštitucionálneho zabezpečenia aplikácie medzinárodného morského práva Jamajský dohovor vytvoril primárne Komisiu pre hranice kontinentálneho šelfu, ktorá má oprávnenie rozhodnúť o nárokoch štátov na prilahlý kontinentálny šelf, a Medzinárodnú organizáciu pre morské dno, ktorej úlohou je regulovať ťažbu nerastných surovín v priestoroch dna a podzemia ššieho mora. Jamajský dohovor vytvoril i niekoľko mechanizmov riešenia sporov v oblasti medzinárodného morského práva. V článku 284 a Prílohe V dohovor predpokladá osobitné zmierovacie konanie. Dohovor zakotvuje i možnosť arbitrážneho konania, pričom vytvára dva druhy rozhodcovských orgánov. Ide o arbitrážny orgán pre spory o výklad a aplikáciu morského práva podľa Prílohy VII dohovoru a osobitné rozhodcovské tribunály pre špeciálne otázky morského práva podľa Prílohy VIII dohovoru. Osobitné rozhodcovské tribunály je možné podľa Prílohy VIII vytvoriť pre rybolov, ochranu a uchovanie morského prostredia, vedecký výskum mora, plavbu po mori, vrátane znečisťovania z lodí. V roku 1996 bol na základe dohovoru vytvorený i medzinárodný stály súdny orgán Medzinárodný tribunál pre morské právo, ktorý rieši spory vznikajúce pri výklade a aplikácii Jamajského dohovoru. Inštitucionálne zabezpečenie aplikácie medzinárodného morského práva je však možné identifikovať i mimo rámec Jamajského dohovoru. Z hľadiska riešenia sporov v oblasti medzinárodného morského

práva je veľmi významná judikatúra Medzinárodného súdneho dvora, ako o tom svedčia prípady Severomorský kontinentálny šelf (1969), Kontinentálny šelf (1985) alebo v literatúre často citovaný prípad Rybolov z roku 1951. Aplikáciu Jamajského dohovoru i ďalších súvisiacich noriem medzinárodného morského práva v praxi inštitucionálne podporuje i Medzinárodná námorná organizácia, ktorá vznikla na základe Dohovoru o založení Medzinárodnej námornej konzultatívnej organizácie (1948) ako Medzinárodná námorná konzultatívna organizácia. Uvedený dohovor nadobudol platnosť v roku 1958. V roku 1982 došlo ku zmene názvu organizácie do súčasnej podoby – Medzinárodná námorná organizácia. Predmetná organizácia je špecializovanou organizáciou pridruženou k Organizácii Spojených národov. Je tiež významnou medzinárodnou vládnu organizáciou zabezpečujúcou spoluprácu medzi štátmi v oblastiach bezpečnosti námornej plavby (vrátane koordinácie aktivít štátov v oblasti boja proti pirátstvu), prevencie pred znečistením mora loďami a odstraňovania prekážok pre služby v námornej plavbe. Do jej kompetencie patrí aj zvolávanie medzinárodných námorných konferencií a pripravovanie medzinárodných námorných dohovorov. Medzinárodná námorná organizácia využíva v oblastiach námornej bezpečnosti, námorného obchodu a ochrany životného prostredia v mori viac ako 60 nástrojov. Ide spravidla o niektoré dohovory staršieho dáta ako Jamajský dohovor, ktoré sú priebežne menené a dopĺňané. Medzi najdôležitejšie dohovory patria Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori (1914), Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovaniu z lodí (1973), zmenený v roku 1978, Medzinárodný dohovor o normách výcviku, kvalifikácie a strážnej služby námorníkov (1978) a Dohovor o medzinárodných pravidlách na zabránenie zrážkam na mori (1972).

Zoznam bibliografických odkazov

Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks [1995-08-04]. 2167 UNTS 88 [Dohoda bola publikovaná v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MZV SR č. 44/2009 Z.z.].

Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 [1994-07-28]. UN Doc. A/RES/48/263 [Dohoda bola publikovaná v Zbierke záko-

- nov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MZV SR č. 316/1996 Z.z.].
- ALLEN, C. H. ITLOS Orders Russia to Release ARCTIC SUNRISE and Its Greenpeace Protestors. In: *Opinio Juris* [online]. 2013-11-25 [cit. 2016-06-22]. ISSN 2326-0386. Dostupné na: <http://opiniojuris.org/2013/11/25/itlos-orders-russia-release-arctic-sunrise-greenpeace-protestors/>.
- BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008. 784 s. ISBN 978-0-19-921770-0.
- Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* [1985-06-03]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1985, s. 13-58.
- Case of the "Arctic Sunrise" (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation)* [2013-11-22] [online]. International Tribunal for the Law of the Sea, 2013, No. 22 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/cases/list-of-cases/case-no-22/>.
- Case of the "Red Sea Islands" [Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute (Eritrea v. Yemen)]* [1998-10-09]. Reports of International Arbitral Awards, 1998, vol. 22, s. 209-332.
- Case of the Fisheries (United Kingdom v. Norway)* [1951-12-18]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1951, s. 116-144.
- Case of the M/V "Saiga" (Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea)* [1997-12-04] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 1997, No. 1 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_1/judgment_041297_eng.pdf.
- Cases of the North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. the Netherlands)* [1969-02-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1969, s. 3-56.
- Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS). In: *United Nations* [online]. 2013-09-18 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/clcs_home.htm.

- Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation* [1988-03-10]. 1678 UNTS 201 [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov v rámci Oznámenia MZV SR č. 175/2001 Z.z.].
- Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas* [1958-04-29]. 559 UNTS 285.
- Convention on the Continental Shelf* [1958-04-29]. 499 UNTS 311 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláške MZV č. 144/1974 Zb.].
- Convention on the High Seas* [1958-04-29]. 450 UNTS 11 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláške MZV č. 92/1964 Zb.].
- Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea* [1972-10-20]. 1050 UNTS 16.
- Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage* [2001-11-02]. 41 ILM 40 (2002) [Dohovor bol publikovaný v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia MZV SR č. 210/2009 Z.z.].
- Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone* [1958-04-29]. 516 UNTS 205 [Dohovor bol publikovaný vo Vyhláške MZV č. 101/1965 Zb.].
- De VISSCHER, Ch. *Theory and Reality in Public International Law*. 1st ed. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1957. 381 s.
- Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf.
- GROTIUS, H. *Mare liberum sive de iure quod Batavis competit ad Indicana commercia: Dissertatio*. Lugduni Batavorum [Leiden]: Ludovici Elzevirii, 1609. 66 s.
- GROTIUS, H. *The Freedom of the Seas or the Right which Belongs to the Dutch to Take Part in the East Indian Trade: A Dissertation*. 1st ed. Kitchener: Batoche Books, 2000. 63 s. ISBN 1-55273-048-4.
- III. Commentary to the Articles Concerning the Law of the Sea. In: *Yearbook of the International Law Commission: 1956: Volume II* [online].

- 1st ed. New York: United Nations, 1957, s. 265-301 [cit. 2016-06-22].
Dostupné na: http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1956_v2.pdf.
- International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* [1973-11-02]. 1340 UNTS 184.
- International Convention for the Safety of Life at Sea* [1914-01-20]. 1184 UNTS 278.
- International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW) [1978-07-07]. In: *International Maritime Organization* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: [http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training,-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-\(STCW\).aspx](http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training,-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-(STCW).aspx).
- International Seabed Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.isa.org/jm/>.
- JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 463 s. ISBN 978-80-7380-597-5.
- JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.
- KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011. 725 s. ISBN 978-80-8078-414-0.
- LANTAJOVÁ, D. et al. *Prípadové štúdie z európskeho a medzinárodného práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2008. 133 s. ISBN 978-80-8078-231-3.
- ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 263 s. ISBN 80-86473-69-7.
- Optional Protocol of Signature Concerning the Compulsory Settlement of Disputes* [1958-04-29]. 450 UNTS 169.
- RAU, M. The UNESCO Convention on Underwater Cultural Heritage and the International Law of the Sea. In: J. A. FROWEIN a R. WOLFRUM, eds. *Max Planck Yearbook of United Nations Law: Volume 6: 2002*.

1st ed. The Hague; New York: Kluwer Law International, 2002, s. 387-472. ISBN 90-411-1990-6.

Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf [2008-04-17] [online]. United Nations Convention on the Law of the Sea, 2008, UN Doc. CLCS/40/Rev.1, 35 s. [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/309/23/PDF/N0830923.pdf?OpenElement>.

Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, Pursuant to Article 76, Paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982. In: *United Nations* [online]. 2016-07-08 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: http://www.un.org/depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm.

TANAKA, Y. *The International Law of the Sea*. 1st ed. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012. 435 s. ISBN 978-0-521-27952-9.

The Tribunal. In: *ITLOS – International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/en/the-tribunal/>.

United Nations Convention on the Law of the Sea [1982-12-10]. 1833 UNTS 3 [V Zbierke zákonov Slovenskej republiky je informácia o medzinárodnoprávnej záväznosti tohto dohovoru pre Slovenskú republiku publikovaná v rámci Oznámenia MZV SR č. 242/1996 Z.z. Text tohto dohovoru však v rámci tohto oznámenia publikovaný nebol s informáciou, že jeho text je dostupný k nahliadnutiu v rámci Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky].

VACULČÍK, V. *Morské právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2013. 303 s. ISBN 978-80-562-0021-6.

VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 378 s. ISBN 978-80-7400-368-4.

VASCIANNIE, S. Resource Entitlement in the Law of the Sea: Some Areas of Continuity and Change. In: G. S. GOODWIN-GILL a S. TALMON, eds. *The Reality of International Law: Essays in Honour of Ian Brownlie*. 1st ed. Oxford; New York: Clarendon Press, 1999, s. 539-564. ISBN 0-19-826837-8.

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
juraj.jankuv@gmail.com